

Finansal okuryazarlığın gelişimiyle Borsa Yatırım Fonlarına ilgi arttı

Ziya ÇAKMAK

Portföy Yönetimi ve Araştırma Genel Müdür Yardımcısı
QNB Portföy

Borsa yatırım fonları (ETF), Türkiye’de bireysel ve kurumsal yatırımcılara farklı varlıklara erişim, portföylerini çeşitlendirmek, sadece lokal değil dış piyasalara kolay erişimi sağlamak, kaldıraçlı işlemler gibi birçok yatırım çeşidine ulaşmak, diğer fonlara kıyasla farklı endüstrilere ve pazarlara eğilme fırsatı sunmak amacıyla kurulmuş olup diğer yatırım araçlarına kıyasla daha düşük maliyetleriyle ön plana çıkmıştır. Ancak Türkiye’de borsa yatırım fonları tüm bu sağladığı yatırım kolaylıklarına rağmen, dünya geneline kıyasla oldukça geç başlamış olup büyüme hızı son birkaç yıla kadar çeşitli sebeplerden dolayı oldukça düşük kalmıştır.

Dünya’da ilk ETF’ler 1990’larda piyasaya sürülürken, Türkiye’de QNB Portföy 2004 yılında öncü bir rol üstlenerek borsa yatırım fonlarının ilkinin sunmuş ve sektördeki gelişimi hızlandırmıştır. Dünya genelinde borsa yatırım fonlarına ilgi geniş bir yatırımcı kitlesine ulaşırken Türkiye’de EFT’lere olan ilgi özellikle son yıllarda finansal okuryazarlığın gelişimiyle artmıştır.

ABD’de 1993 yılında SPDR S&P 500 borsa yatırım fonu, yatırımcılar için piyasaya geniş erişim imkânı sağlamasıyla bir dönüm noktası olmuştur. Düşük maliyetli ve esnek oluşu, bu fonlara olan ilgiyi artırmıştır. 2010’lı yıllarda çıkışı yeri olan Amerika’nın dışında Avrupa ve Asya gibi büyük piyasalarda da borsa yatırım fonlarının sayısı hızla artmış olup, 2008 krizi sonrası bu fonlara artan ilgiyle toplam büyüklükleri hızlı bir şekilde 1 trilyon doları geçmiştir. Genişlemesinin ve çeşitlenmesinin hız kazandığı bu yıllarda milyarlar dolarlık yatırım hacmine ulaşan ETF’ler, ileri teknolojiler, yapay zekâ, tematik (örneğin: çevre dostu enerji gibi) konularda küresel piyasalarda önemli bir yer edinmiştir. Borsa yatırım fonları 2020 yılında pandemi dönemiyle yaşanan piyasa oynaklıklarına rağmen büyümeye devam etmiş, 2021

yılında 9-10 trilyon dolara ulaşmıştır. 2023 yılında ise bu büyüklük yaklaşık 10-11 trilyon dolara gelmiştir. Ortalama yıllık büyüme oranı %15-20 aralığında olup son yıllarda yatırımcıların alternatif getiri arayışlarının artmasıyla daha da ivmelenmiştir. Sadece gelişmiş ülkelerde değil Çin, Hindistan, Latin Amerika gibi gelişmekte olan ülke ve bölgelerde de bu fonlara ilgi büyümektedir. Özetle, geleneksel fonlara kıyasla daha düşük maliyetli olması, yüksek likiditesi, tek bir varlık sınıfına değil aynı zamanda birçok varlık sınıfına yatırım yapma imkânı sağlamasıyla EFT’ler dünyada geniş bir yatırım kitlesi tarafından benimsenmiş ve hızlı büyüme göstermiştir.

Türkiye’de borsa yatırım fonları Sermaye Piyasası Kurulu’nun (SPK) Seri: VII, No: 23 sayılı Borsa Yatırım Fonları Tebliği (Tebliğ) ve Borsa İstanbul’un 30.12.2011 tarih ve 385 sayılı Genelgesi ile düzenlenmiştir. Borsa yatırım fonları, SPK tarafından kurulduğundan işleyişine, fon yöneticilerinin faaliyetlerinden fonların yatırımcılara sunulduğu bilgilere kadar geniş bir yelpazede düzenlenir ve bu kurallara uyulup uyulmadığına kadar denetlenir. Yatırımcıların sahip olduğu fon katılım belgeleri Merkezi Kayıt Kuruluşu’nda (MKK), fonların sahip olduğu menkul kıymetler ise Takasbank’ta güvenle saklanır. Kurul kaydına alınan ilk Borsa Yatırım Fonu katılma belgeleri QNB Portföy tarafından ihraç edilmiş olup Borsa İstanbul bünyesindeki Fon Pazarı’nda 14 Ocak 2005 tarihinden itibaren işlem görmeye başlamıştır. Bu fon, A tipi hisse senedi endeksine dayalıydı ve yatırımcıların Türkiye hisse senedi piyasasına kolay erişim sağlamasını hedefliyordu. Ancak bu dönemde EFT’ler Türkiye’de yaygın bir yatırım aracı değildi. 2010’lardan itibaren borsa yatırım fonlarının sayılarında belirgin artışlar görülmeye başlandı. Türkiye’de yatırım fonlarının büyümesinin dünyaya kıyasla daha yavaş olmasının sebebi süreç

çinde yaşanan ekonomik belirsizlikler, finansal okur yazarlığın düşük oluşu, mevduat gibi geleneksel yatırım alışkanlıkları ve de ürün çeşitliliğinin azlığıdır. Son yıllarda EFT’lerin sayısında ve çeşitliliğinde gözle görülür artış sağlanmıştır. Pandemi döneminden bu yana finansal okur yazarlığın hızlı gelişimine ek olarak, yatırımcıların borsa yatırım fonlarının likidite ve maliyet avantajlarını keşfetmesiyle borsa yatırım fonlarına ilgi artmıştır. Hisse senedi borsa yatırım fonuyla başlayan süreçte geldiğimiz noktada altın, döviz, emtia ve sektör bazlı fonların çıkmasıyla çeşitlilik anlamında zenginleşmiştir. Borsada işlem gören ETF’ler sadece yerli değil yabancı yatırımcılara da hitap etmeye başlamıştır. Geldiğimiz noktada büyüklüğü 93,7 milyar TL olan borsa yatırım fonları pazarında, ilk ETF’i kuran ve bu piyasanın gelişmesinde önemli rol oynayan QNB Portföy dört adet borsa yatırım fonu ile pazarda %17.88’lik bir paya sahiptir.

Gerek dünyada gerek Türkiye’de tüm yatırım fonları geçmişe kıyasla daha önemli bir hale gelmiştir. Piyasalardaki artan oynaklık ve yüksek enflasyon yatırımcıları düşük maliyetli, likiditesi yüksek güvenilir yatırım araçlarına itmektedir. Bu sebeple 2024’te finansal tercihlerdeki çeşitlenme ve risk yönetimi her zamankinden daha kritik hale gelecektir. Yatırımcılara, küresel çapta gerçekleştirilecek seçimlere, artan jeopolitik risklere ve ekonomik dalgalanmalara çok daha hızlı uyumlanabilmek adına portföylerini, işin uzmanlarına emanet etmelerini tavsiye etmekteyiz.